

I Ogólnopolska Konferencja Naukowa
Co się dzieje z wartościami? Próby diagnozy.
Sprawozdanie

W dniach 5–6 listopada 2008 r. w Bydgoszczy odbyła się I Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. *Co się dzieje z wartościami? Próby diagnozy*. Patronat nad tym spotkaniem naukowców objęli Jego Ekszelencja Biskup Bydgoski ks. dr Jan Tyrawa oraz Prezydent Miasta Bydgoszczy Pan Konstanty Dombrowicz. W przesłaniu do uczestników konferencji Pan Prezydent napisał m.in.: *Nieśmiertelne ideały, humanistyczne wartości i szlachetne wzorce, postawione na piedestale i wywyższone przez pokolenia, to kwintesencja ludzkiego marzenia o doskonałości. Zawarta w nich nauka dobra, piękna, prawdy i mądrości stanowi narzędzie poszukiwania sensu istnienia i celu życia dla każdego człowieka. We współczesnym świecie ludzie pogrążeni w materialistycznych dążeniach coraz mniej sięgają do ustanowionych przez przodków drogowskazów, przez co wartości tracą swe dotychczasowe znaczenie.*

Konferencja została zorganizowana przez cztery podmioty: Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Bydgoskiej im. Bł. Bpa Michała Kozala z jego Rektorem, ks. prałatem dr. Wojciechem Szukałskim, Wyższe Seminarium Duchowne Zgromadzenia Ducha Świętego w Bydgoszczy z jego Rektorem, o. Józefem Zwolińskim CSSp, Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Bydgoszczy z jego Dyrektorem, ks. dr. Rafałem Grabowskim oraz Zakład Myśli Społecznej i Edukacji Środowiskowej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy kierowany przez prof. UKW dr. hab. Mariusza Cichosza. Przewodniczącym konferencji był prof. UAM dr hab. Krzysztof Stachewicz, a sekretarzem dr Elżbieta Okońska.

Co się dzieje z wartościami? Tytułowe pytanie omawianej konferencji może być rozumiane na różne sposoby. Radykalny obiektywista aksjologiczny będzie je odnosił przede wszystkim do poziomu wartości samych w sobie i odpowie, że nic się z nimi nie dzieje. Tak jak idee Platona – trwają niezmiennie przez wieki. Ich status jest analogiczny do bytów matematycznych i nie podlega fluktuacjom dziejowym. A jednak nawet na gruncie obiektywistycznego absolutyzmu można pytać o kształt wartości obiektyw-

nych w subiektywnej przestrzeni społecznej. Ten wymiar wartości jeden z twórców XX-wiecznej aksjologii, Max Scheler nazywał *ethosem*. Dla aksjologicznego subiektywisty przewodnie pytanie konferencji będzie dotyczyło wartości jako takich, gdyż istnieją one dla niego wyłącznie w przestrzeni konkretnych, faktycznych urzeczywistnień. Relacjonista będzie odnosił pytanie do obu członów relacji: samych wartości i podmiotu współkonstytuującego ich byt. Tak czy inaczej, pytanie, co się dzieje z wartościami?, tytułowe pytanie konferencji, ma określony sens na rozmaitych teoretycznych polach aksjologii.

Pytanie zdaje się być bardzo aktualne. Żyjemy w czasach, w których coś ważnego dzieje się z wartościami w życiu osobistym, społecznym, politycznym, instytucjonalnym. Współczesne przemiany dotyczące wartości jawią się jako wielopoziomowe i wielowektrowe. Tracimy stabilne punkty odniesienia, autorytety jako głosiciele i świadków wartości, a tolerancja i pluralizm rodzą często postawy indyferentyzmu aksjologicznego. Przewartościowanie, przemiany, „schłodzenie” wartości, od-wartościowanie, równoważność i wymiennosc wartości, zmiana aksjologicznego paradygmatu – różne spotykamy diagnozy tego stanu rzeczy. Powiada się, że wartości przeświecają przez siebie wzajemnie – każda wartość zezuje zza innej, żyjemy – według określenia Jeana Baudrillarda – w czasach powszechnego zezowania wartości; zło zezuje zza dobra, piękno zza brzydoty, kobiecość zza męskość etc. Kolizje wartości w naszym świecie nie generują żadnych mocy czy energii – wartości są najwyraźniej pozbawione sił sprawczych. Na ten aspekt słabości egzystencjalnych wartości wskazywał już blisko 100 lat temu Martin Heidegger. Zadaniem konferencji było przyjrzenie się powyższemu, i nie tylko, problemom z różnych punktów widzenia: teologii, filozofii, aksjologii, etyki, socjologii, psychologii, pedagogiki. Zgromadzeni w Bydgoszczy naukowcy podjęli trud wyostrzenia pytań, uświadamiania sobie złożoności i wzajemnych uwarunkowań między składowymi tego problemu, ryzykowanie odpowiedzi... Zainteresowanie, z jakim spotkała się oferta programowo-tematyczna konferencji, wskazywało na aktualność tematu.

W ramach obrad plenarnych ogłoszono dziesięć referatów, a w dwóch sekcjach przedstawiono 21 wystąpień. Referenci reprezentowali 11 ośrodków akademickich w Polsce. Trzeba też podkreślić interdyscyplinarny charakter konferencji. Obok filozofów, w szczególności aksjologów i etyków, w bydgoskim spotkaniu konferencyjnym udział wzięli socjologowie, psychologowie oraz peda-

godzy. W pierwszej sesji plenarnej zatytułowanej *Czasy zaniku czy przemiany wartości?* swoje referaty zaprezentowali: ks. prof. Antoni Siemianowski (UAM) *O potrzebie filozoficznych badań nad wartościami*, prof. Ewa Podrez (UKSW) *O fundamencie i źródłach wartości*, bp prof. Marek Jędraszewski (UAM) *Czego winien słuchać człowiek? Od Augustyna do Ratzingera* oraz prof. Marek Szulakiewicz (UMK) *Dialog jako wartość*. Referenci, podejmując *implicite* pytanie, czy żyjemy w czasach zaniku, czy przemiany w myśleniu o wartościach, wskazywali generalnie na aktualność tej kategorii teoretycznej w naszych (po)nowoczesnych czasach i potrzebę jej aktualnej (nowej) eksplikacji. Druga sesja plenarna pt. *Przeorientowania w sferze wartości i ich wpływ na kondycję aksjomalną współczesnego Europejczyka* została wypełniona przez referaty ks. prof. Pawła Bortkiewicza (UAM) *Problem debaty o wartościach w Unii Europejskiej*, o. prof. Andrzeja Potockiego OP (UKSW) *Świat wartości młodzieży w spotkaniu ze standardami formacji seminaryjnej* oraz ks. prof. Mariana Stepulaka (KUL) *Wartość życia rodzinnego na podstawie wybranych ekspertyz psychologicznych przy orzekaniu nieważności małżeństwa w Sądzie Biskupim*. Referaty wskazywały na pewne znaczące przesunięcia w etosie współczesnego człowieka tak w aspektach indywidualnych, jak i społecznych. Na trzecią sesję plenarną pt. *Kłopot z wartościami* złożyły się trzy referaty: prof. Ryszarda Wiśniewskiego (UMK) *Bełkot aksjologiczny w komunikacji międzyludzkiej*, prof. Mariusza Cichosza (UKW) *Środowiskowe uwarunkowania funkcjonowania rodziny a kwestie wartości* i dr. inż. Kazimierza Ciżkowicza (KPSW) *Wizualizacja wartości. Aspekty metodologiczne*. Tematycznie była to poniekąd kontynuacja wątków sesji poprzedniej, z jej zogniskowaniem na problemach funkcjonowania wartości w naszej współczesnej „płynnej nowoczesności” z dodaniem wątków metodologicznych związanych z empirycznymi badaniami nad funkcjonowaniem wartości we współczesnym świecie. Obrady plenarne zostały zamknięte debatą panelową, w której poruszono i poddano dyskusji najważniejsze problemy, spinające poniekąd całą debatę nad wartościami *hic et nunc*.

Referaty oraz komunikaty wygłoszone w ramach sekcji dotyczyły zagadnień aksjologii filozoficznej oraz sytuacji wartości w różnych przestrzeniach życia współczesnego człowieka. Jaki jest status wartości w świecie powszechnej konsumpcji i w życiu neonarcyzów? Czy wartości nie-konsumpcyjne mają szansę zaistnienia w świecie konsumentów? Czy da się stwierdzić związki przyuczynowo-skutkowe między pluralizmem a relatywizmem, relaty-

wizmem a nihilizmem? Jak przeorientowania w sferze wartości wpływają na zmiany w funkcjonowaniu współczesnej demokracji, rodziny, szkoły, parafii, seminariów duchownych, instytucji medycznych, literatury? Czy kryzys wartości jest kryzysem człowieka? To tylko część pytań, które pojawiły się jako problemy w wygłoszonych referatach. W sekcji pierwszej (*O wartościach filozoficznie*) przedstawiono dziewięć wystąpień: dr Piotr Domeracki (UMK) *O wartości bać się nie musimy. Aksjologicznemu defetyzmowi wbrew*, mgr Tomasz Meliński *Kryzys wartości czy kryzys człowieczeństwa? Próba systematyzacji*, dr Marcin Zdrenka (UMK) *Antyhiob. Pretekst do dyskusji o roli wzorów osobowych w aksjologii*, dr Marek Rembierz (UŚ) *W żywiole wartości. Aksjologia Józefa Tischnera*, dr Waldemar Kmieciowski *Kryzys etyki i rozkwit moralności. Diagnoza Zygmunta Baumana*, dr Katarzyna Dzikowska (UAM) *Czy pisanie wierszy może być barbarzyństwem, czyli ile etyki potrzebuje literatura*, dr Kazimierz Szałata (UKSW) *Gdzie jest Hipokrates?*, dr Joanna Mysona-Byrska (PAT) *Wolność wartości w demokracji*, kl. Marcin Jiers (WSD Bydgoszcz) *Doświadczenie wolności podstawą odkrywania wartości. Refleksje na marginesie teologii Karla Rahnera*. Wątki dyskursywne i teoretyczne namysły były twórczo uzupełniane omówieniem i krytyczną prezentacją ważnych koncepcji we współczesnym myśleniu o wartościach, co nadawało obradom tej sekcji wysokie walory poznawcze. Sekcja druga (*Status wartości w świecie powszechnej konsumpcji*), z dziewięcioma wygłoszonymi w jej ramach referatami, skupiała uwagę na praktycznych aspektach funkcjonowania wartości we współczesnym społeczeństwie (po)nowoczesnym. Penetracji poznawczych w tej problematyce dokonali: dr Wojciech Zieliński (UG) *Mikroskala doświadczenia społecznego jako pole operowania wartości*, dr Ryszarda Cierzniewska (UKW) *Fundamentalne wartości akademickie a instytucjonalizacja środowiska akademickiego*, mgr Andrzej Gorlewski *Wartości a współczesne kierunki wychowania młodzieży*, dr Maria Groenwald (UG) *Wartości jako rekwizyty w wystawianej przez szkołę sztuce kształcenia*, mgr Katarzyna Ukłańska (UKSW) *Czego chce polska młodzież? Symptomaty kultury konsumpcyjnej*, mgr Monika Lewicka (UKW) *Wartości deklarowane przez uczniów kończących integracyjną szkołę podstawową*, dr Julia Gorbaniuk, dr Małgorzata Wyźlic (KUL) *Preferowane wartości rodzinne u młodzieży oglądającej seriale telewizyjne*, s. dr Krystyna Szweda (UAM) *Dzisiejszy szóstoklasista i jego hierarchia wartości. (Bez)owocność dzieła katechizacji*.

Wielość wątków, bogactwo postawionych tez i nierzadko oryginalnych interpretacji uniemożliwiają w ramach krótkiego sprawozdania przedstawienie choćby krótkiej syntezy wszystkich poruszonych problemów i wątków wystąpień konferencyjnych. Bydgoska konferencja aksjologiczna była miejscem owocnych namysłów, refleksji i rozmów istotnych. Wszak wartości stanowią przedmiot badań, którego zaniedbywać nie wolno. Szczególnie we współczesnej epoce, której wielu (zło)wieszczcy klimaty nihilizmu spełnionego.

Krzysztof Stachewicz